

AZ ÍRÓ-OLVASÓ TALÁLKOZÓKRÓL

Az író-olvasó találkozók, az író és az olvasóközönség hasznos és egészséges kapcsolatának kérdése régóta foglalkoztatja a könyvtárosokat és a népművelés dolgozóit. Sokan és sokféleképpen próbálkoztak, kísérletezettek már, hogy megtalálják a legjobb módszert, a legjobb formát az évről-évre terebélyesedő olvasótábor, és a mai magyar irodalom kölcsönösen hasznos és termékenyítő kapcsolatának megteremtésére. Tudják és érzik azonban, hogy az elért eredmények nem kielégítőek, hogy tovább kell kísérletezniük a helyenként és esetenként elért sikerek állandósítására és általánossá tételére.

Eppen ezért fogadták érdeklődéssel a napisajtónak azokat a cikkeket, melyekben az írók mondták el véleményüket. Először kitűnő költőnk *Simon István* szólalt meg a *Népszavában*, majd Simonnal polemizálva *Benjámín László* a *Hétfői Hírekben*, és *Benjámín* állításait cáfolva *Végh Antal* is a *Hétfői Hírekben*. Már ennyiből is kiderül, hogy az írók álláspontja eltérő.

Simon elismeri a találkozók szükségességét és hasznosságát, az eddigi gyakorlatot azonban nem érzi megnyugtatónak. Kifogásolja, hogy a rendezők nem adnak határozott feladatot, kellő tájékoztatást az íróknak. Nem beszélnek meg előre a kívánalmakhoz, a várható hallgatóságához igazodó műsort. Inkább a véletlenre bízzák az estek sikerét, s így a szokásos kérdésföltevésekbe fulladt találkozókra írók és olvasók egyaránt rossz szájjal távoznak. Pedig a kettős hasznú találkozók megérik, hogy érdekében az eddiginél többet tegyenek a rendezők is, a meghívott írók is.

Benjámín László másként látja a helyzetet. Egyértelműen kimondja: „ne csináljuk tovább ezeket a kényszeredett, senkinek se jó szeánszokat, nincs még egy olyan — különben jó szándékú — emberi tevékenység, melyben a befektetett fáradság ennyire hiábavaló volna.”

Végh Antal több tapasztalatra hivatkozva határozottan ellentmond Benjámín-nak, amiért a fürdővízzel a gyereket is ki akarja önteni, és azt vallja: „használjunk ki minden lehetőséget, ami őszinte kapcsolatot teremthet író és olvasó között.”

A találkozók nagy részét szervező könyvtárosok nem hagyhatják figyelmen kívül az írók véleményét, sőt kettős okból is foglalkozniuk kell a kérdéssel. Egyrészt azért, mert a két költő, főként Simon, a szervezőkben és a szervezésben látja a hibák gyökerét, másrészt azért, mert rendelkeznek rossz tapasztalatokkal azok a könyvtárosok is, akik nem azért szerveznek egy-egy találkozót — mint ahogy erre Simon és Benjámín utal — hogy munkatervükben egy pontot kipipálhassanak, hanem azért, mert szeretnék elősegíteni mai irodalmunk hatékonyabbá válását.

A legalapvetőbb kérdésekben — úgy gondolom — minden vita nélkül egyetérthetnek az írók és könyvtárosok. Ezek közül az első: nem az a cél, hogy visszalépjünk az írásbeliség előtti korba. Helytelen lenne, ha az írókat, költőket vonatol és auton járó modern rhapszódosokká, vagy Benjámín kifejezésével élve — igricekké akarnánk változtatni, akik előszóval terjesztik az irodalmat. Ma az irodalom terjesztésének a leírt mű, a könyv a legjobb formája. A műben való elmélyedésnek, az íróval való négy szemközti, bizalmas együttlétnék az olvasás a legjobb módja. Az lenne az ideális állapot, ha eljutottunk volna a fejlődésnek arra a fokára, melyen már az egész társadalomnak közszükségleti cikkévé vált az élményt adó könyv, és a társadalom egyedei a könyv fölé hajolva bizalmas kettesben együtt tudnak lenni az íróval.

Egyetérthetünk abban a másik alapvető kérdésben is, hogy ettől ma még messze vagyunk. Könyvkiadásunk, és könyvtáraink rohamos fejlődése sem homályosíthatja el azt a tényt, hogy még több milliónyian vannak országunkban, akiknek nem vált naponkénti, de még esetenkénti kenyerévé sem az olvasás. Akik pedig már olvasnak, azoknak nagy része ma még nem magasabb szempontú tudatossággal válogatja olvasmányait, nem elmélyülten olvasó. Igénye csupán addig terjed, hogy „valami jó kalandos”, vagy „szép szerelmes” legyen. Tehát még sokat kell tennünk az új rétegek megnyerése, és a már meglévő igények fokozása érdekében.

Egyet kell értenünk abban a harmadik alapkérdésben is, hogy az író-olvasó találkozónak, az írók pódiumra állításának — melyet egy régi tanulmányban *Benedek Marcell* megalázónak tartott — ma, a mi korunkban nincs megalázó jellege, mert nem a fetiszált közönség ízlésének kiszolgálását, hanem az irodalommal ismerkedő tömegek igényének fejlesztését, irodalmi érdeklődésének szélesítését, tudatos olvasóvá nevelését szolgálja annak a letagadhatatlan varázserőnek az igénybevételével, melyet az íróval való személyes találkozás, a megismerkedés jelent. Másrészt nem lehet megalázó már csak azért sem, mert — ahogy erre *Végh Antal* is hivatkozik — lehetőséget

ad az írónak arra, hogy a sokszor kétes értékű, különböző klikk-szemponctoktól és érdekektől befolyásolt kritika mellett a legfőbb kritikus: az olvasóközönség véleményét és visszhangját is megismerje.

Elvileg tehát el kell ismernünk a találkozók hasznosságát és szükségességét. Miért van mégis gyakorlati megvalósításuknak sokszor kellemetlen utóíze?

Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy elsősorban azokról a találkozókról távozik rossz szájjal az író és az olvasó, melyeket nem a helyi igény hozott létre, hanem a gombnyomásos kampányszerűség, vagy a valósággal nem számoló munkatervek *mechanikus* végrehajtása, a produkálni akarás, a statisztikai szemfényvesztés, az a cél, hogy eggyel több rendezvény szerepeljen a jelentésben. Nem akarom részletezni azokat a közismert fogásokat, melyekkel ezekre a közönséget „toborozzák”.

Egyet kell értenünk az írókkal abban, hogy a kierőszakolt találkozókra sincs semmi szükség, sőt határozottan károsak. A sikeres és eredményes találkozó legelemibb feltétele az *előzetes helyi irodalmi nevelőmunka*, olyan légkör teremtése a rendező könyvtár, vagy művelődési ház körül, melyből természetszerűen fakad az a kívánság, hogy a további fejlődés érdekében személyesen is találkozhassanak, megismerkedhessenek egy-egy költővel, íróval. Ahol ezek az előfeltételek nincsenek meg, ott kevés a remény a kölcsönösen hasznos és eredményes találkozók sikerére.

Simon és Benjámin is elítélően nyilatkozik a „szokásos kérdésközlésbe fuladás”-ról, „az érdektelen és tartalmatlan eszmecsere”-ről. Nem aaptalanul. Néha ez az irodalmi estek, író-olvasó találkozók legkínosabb része. Általános tapasztalatnak fogadhatjuk el, hogy sokkal helyesebb, ha a megbeszélésre a találkozó, az irodalmi est „hivatalos”, ünnepélyes részének befejezése után, szűkebb körben kerül sor, mikor azok ülnek le az íróval, akik komoly érdeklődők, akiknek valóban van kérdésük és mondanivalójuk. Ilyen módon kialakulhat a meghitt hangulatú, mindenkinek hasznos megbeszélés.

Az írók nem beszéltek róla, a könyvtárosok azonban jól tudják, hogy a találkozók sikere, eredményessége, vagy éppen eredménytelensége függ az *író személyétől, írói és emberi magatartásától* is. Mondjuk meg nyíltan: nem közömbös, hogy kik és hogyan képviselik a mai magyar irodalmat olyanok előtt, akik talán most látnak és hallanak életükben először írókat. Mert bizony, ezen a téren is vannak hibák. Simon joggal rója meg a könyvtárosokat, amiért nem adnak konkrét feladatot a meghívott írónak, nem tájékoztatják, hogy mit várnak tőle, s kikkel, vagy milyen olvasóréteggel találkozik. De ugyanilyen hiba az is, hogy az írók egy része még akkor sem készül megfelelően a találkozóra, ha megkapja a szükséges tájékoztatást. Hiába gondolja át a rendező a találkozó célját, hiába építi fel a felolvasás, vagy az előadás egészét, ha az író nem ahhoz tartja magát, hanem — Simon szavaival élve — „találomra huzigálja ki zsebéből a kéziratot.” S az ilyen esetekre bőven lehetne példákat sorolni. Ugyanúgy arra is, hogy egyes írók — csodálatos módon soha nem azok, akik irodalmunk élvonalához, vagy derékhadához tartoznak, hanem azok, akik az irodalom periferiáján „ügyeskednek”, — hogyan játsszák a „nagy embert”, milyen vállveregető fölünyeskedéssel nyilatkoznak.

S ezzel kapcsolatban merül fel egy másik kérdés. Meg kell fontolni, hogy kit hívunk meg, egyáltalán kit szerepeltetünk, s azt is, hogy kit milyen közönség előtt. Alapelvként kell tekintenünk, hogy a meghívott és közönség elé állított személlyel ne járassuk le az „író” szó fogalmát, ne keltsünk téves nézeteket azokban, akik esetleg most találkozhatnak először íróval. Persze, ez nem azt jelenti, hogy csak olyanokat hívjunk meg, akik már legalább Kossuth-díjasok, sőt szerepeltessük a fiatalokat is. De csak azokat, akik már „letették a garast”, akik már mutogatják oroszlánkörmeiket. Azt azonban minden eszközzel akadályozzuk meg, hogy a dilettánsok, a fűzfapoéták, a helyi rimárusok írónként és költőként tetszelegjenek a könyvtári és népművelési rendezvényeken. Ez mindenütt káros, de kétszeresen káros azokban a falvakban és külterületi településeken, ahol a legkevésbé tudnak még különbséget tenni az irodalmi érték és értéktelenség között.

Nem véletlenül szölok külön is erről, hanem azért, mert egyes megyei lapok kulturális híreiben, sőt megyei könyvtári híradóban is meglepetéssel olvashatjuk, hogy író-olvasó találkozókon olyan „írók” és „költők” szerepelnek, akiknek a nevével még soha, egyetlen folyóiratban, vagy irodalmi lapban sem találkoztunk. Nem is tarthatjuk alkalmasnak őket arra, hogy az élő magyar irodalmat képviseljék. Ez már több, mint a rendezők ízlésének és igényességének mércéje, ez irodalmi közügy is!

A gyakorlat azt mutatja, hogy a találkozók sikere, vagy sikertelensége elsősorban az eddig érintett kérdések jó, vagy rossz megoldásától függ. Nem a találkozók megszüntetésén kell tehát gondolkodnunk, hanem a hibák, a vadhajtások kigyomlálásában kell összefogni az érdekelt íróknak és könyvtárosoknak. Mert bőven van rá példa, hogy lehet jó és eredményes találkozót rendezni. Jelenleg négy könyvtár ilyen jel-

legű munkáját kísérem figyelemmel. A Várpalotai Krúdy Gyula Városi Könyvtárban, és a Székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárban a „Könyvtári esték”, a Veszprémi Megyei Könyvtárban és a Pápai Jókai Könyvtárban a „Verses esték” sorozata egyaránt sok jó tapasztalatot ad a találkozók sikeréről, eredményességéről. Ezek értékelése, hatásának ismertetése azonban már külön cikkbe kívánkozik.

Összefoglalóul ennyit: mivel amúgy is túlsok nálunk a rendezvény, tartunk hát kevesebb író-olvasó találkozót, de azok legyenek jobban előkészítettek, színvonalasabbak. Az írók jogát pedig, hogy csak akkor vegyenek részt ezeken, ha ők is szükségét érzik a találkozásnak, tartunk tiszteletben.

Könczöl Imre

DERKOVITS GYULA

1894 — 1934

Hetven éve, hogy született, s már harminc éve halott. Életműve lezárt és szinte klasszikusnak számít. Ha nagyon röviden akarnók jellemezni életét, azt kellene mondanunk: negyven év országos nyomor és ez ellen lázadó és lázító alkotások.

A festők sorsa a két háború között általában nem volt rózsás; képekkel, jó képekkel alig-alig lehetett pénzt keresni, de Derkovits szegénysége — mely végig kísérte egész életét — pályatársaiéhoz viszonyítva is mérhetetlen volt. Már-már úgy tűnik: maga ragaszkodott hozzá, belőle merítette erejét, a műzsája volt. Nem tudok rá találóbbat, mint azt, hogy képeinek árát állítólag úgy szabta meg, hogy elriassa megvásárlásuktól a gazdagokat, ne kerüljenek kizsákmányolók tulajdonába; s azt, hogy a „Fázó aszszony”-t — egyik utolsó képét — júniusban festette. „Odakint a hőmérő harminchét fok meleget mutat — írja róla emlékezéseiben a felesége —, Gyula mégis fázik és festés közben halkan züm-mögi: Hej, bunda, bunda, mégis bunda a bunda...”

Apja asztalosmester volt — mondják: művész a bútorkészítésben, járatlan az üzleti ügyekben, s ráadásul hat gyerek apja. Négy fiát a maga mesterségére fogta, Gyulát is, bár az inkább rajzolni szeretne és címfestő lenni. „Húztam a kiskocsit, dolgoztam a gyalupad mellett, deszkát fűrészelttem, gyalultam, vésstem, vagy politúroztam és hajtottam szorgalmasan körbe a politúros-labdacsot” — emlékszik inaséveire. — „Még egy kis hónaljzsírt rá!... — hangzott a biztatás a hátam mögött és fényesült a magagónilemez a rádörzsölt politúrtól és az arcom verejtékétől. Fájó szívvel gondoltam és vágytam az estét a rajzolásért, amit most már ritkán csinálhattam és csakis este, mikor kifáradva abbahagy-

Mi Kettén (1927) (rézkarc)